

UZROCI I POSLJEDICE MALOLJETNIČKE DELINKVENCIJE

Prof. dr Adnan Pirić

vanredni profesor Pravnog fakulteta Sveučilišta/Univerziteta „Vitez“; predsjednik Centra za kriminalistička, kriminološka i pravna istraživanja u Travniku – CKKPI, stalno zaposlen u Zavodu za javno zdravstvo Srednjobosanskog kantona, na radnom mjestu Pomoćnik direktora za pravne poslove, piricadnan@gmail.com; pravna.sluzbazzjsbk@gmail.com

Sažetak: Tema ovog istraživanja odnosi se na krivičnopravne aspekte uzroka i posljedica maloljetničke delinkvencije i siromaštva u općini Ilijaš, u periodu od 2020. do 2024. godine. Istraživanje se fokusira na analizu krivičnih djela u kojima su učestovala maloljetna lica. Važni uzroci delinkvencije među maloljetnicima uključuju siromaštvo, nedostatak obrazovnih i socijalnih resursa, te porodične probleme kao što su zlostavljanje, zanemarivanje i kriminalizacija roditelja. Istraživanje također istražuje kako siromaštvo, kao socijalni faktor, ima značajan utjecaj na povećanje stope kriminala među maloljetnicima. Maloljetnici koji odrastaju u siromašnim sredinama, gdje su resursi za obrazovanje, zdravlje i socijalnu skrb ograničeni, češće postaju skloni kriminalnim radnjama, tražeći načine za preživljavanje i izlazak iz svoje socijalne nejednakosti. Posebna pažnja posvećena je i zakonodavnom okviru u Bosni i Hercegovini koji tretira maloljetničku delinkvenciju, s naglaskom na specifične odredbe Zakon o zaštiti i postupanju sa maloljetnicima u krivičnom postupku, koje omogućavaju alternativne mjere kazne i rehabilitaciju maloljetnika.

Ključne riječi: maloljetnička delinkvencija, uzroci i posljedice, zakonodavni okvir, društvena podrška, alternativne mjere.

1. UVOD

Maloljetnička delinkvencija predstavlja jedno od najosjetljivijih i najranjivijih pitanja u društvenim analizama, jer se radi o mladim osobama koje su, u procesu svog odrastanja, izložene različitim socio-ekonomskim, porodičnim i društvenim faktorima. Iako maloljetnici još uvijek nisu potpuno razvili svoje sposobnosti samokontrole i donošenja odluka, njihovo devijantno ponašanje može imati dalekosežne posljedice ne samo po njih same, već i po širu zajednicu. S obzirom na to da su maloljetnici u fazi formiranja svojih vrijednosti i stavova, njihova sklonost delinkvenciji često je rezultat složenog spleta okolnosti, među kojima se najistaknutije javljaju siromaštvo, loši porodični uvjeti, nedostatak adekvatnih društvenih normi i utjecaj negativnih uzora. Iako maloljetnici spadaju u osjetljivu i ranjivu kategoriju društva, njihovo ponašanje, naročito kada postane delinkventno, može imati značajan negativan utjecaj na društvo. Kriminalno ponašanje maloljetnika ne samo da izaziva štetu u neposrednoj okolini, već doprinosi i širem porastu kriminaliteta, društvenim napetostima i destabilizaciji zajednice. S obzirom na to da maloljetnici još nisu u potpunosti razvili kritičku svijest o posljedicama

svojih postupaka, oni mogu postati skloni različitim devijacijama, poput vandalizma, krađe, nasilja ili čak teških krivičnih djela.

Uzroci ovih ponašanja mogu biti različiti, ali siromaštvo, loša socijalna infrastruktura i nedostatak podrške u odgojnom procesu, svakako predstavljaju najvažnije faktore rizika. Također, maloljetnici, zbog svoje emocionalne i psihološke nezrelosti, često djeluju pod utjecajem trenutnih želja i kratkoročnih ciljeva. Mnogi od njih nemaju dovoljno razvijen osjećaj za posljedice svojih postupaka, zbog čega im ponašanje utemeljeno na „brzim” rješenjima, kao što su krivična djela, može izgledati kao način izlaska iz problema, bilo da su to financijski problemi ili problemi unutar porodice. U tom kontekstu, često je prisutna i želja za „brzom” nagradom – bilo to u obliku novca, statusa ili društvenog priznanja – što dodatno podstiče devijantno ponašanje. Iako se maloljetnici suočavaju s brojnim izazovima i teškoćama, njihovo ponašanje ne bi trebalo biti samo viđeno kroz prizmu kažnjavanja. Maloljetnička delinkvencija zahtijeva holistički pristup koji uključuje prevenciju, rehabilitaciju i reintegraciju u društvo, s naglaskom na utvrđivanje uzroka, ali i razumijevanje specifičnosti mladih ljudi.

2. MALOLJETNIČKA DELIKVENCija I KRIVIČNO PRAVNI ASPEKTI

Maloljetnička delinkvencija predstavlja zabrinjavajući i zaista ozbiljan društveni problem koji zahtijeva pažnju zakonodavnih, pravosudnih i socijalnih institucija. Ovaj fenomen obuhvata različite oblike devijantnog ponašanja maloljetnih osoba, pri čemu se naglasak stavlja na krivična djela koja su u suprotnosti s pravnim i moralnim normama društva. U Bosni i Hercegovini, pravni okvir koji tretira maloljetničku delinkvenciju definisan je kroz niz zakona i podzakonskih akata, pri čemu su posebna pravila i mjere zaštite predviđene za maloljetnike koji dolaze u sukob sa zakonom. „Naime, maloljetnici predstavljaju najosjetljiviju društvenu skupinu, koja je najteže pogođena krizom društvene zajednice. Zbog toga je sistem krivičnog pravosuđa za maloljetne osobe potrebno zasebno posmatrati i analizirati, posebno imajući u vidu da ovaj sistem prepoznaje maloljetnike kao žrtve, uzimajući u obzir da im nedostaje potrebna zrelost (Šehović Pavić S, 2025).“ Maloljetničkom delinkvencijom smatramo ponašanje maloljetnih osoba koje je u suprotnosti sa zakonima i društvenim normama, a koje proizilazi iz različitih faktora – od individualnih i porodičnih, do šireg društvenog okruženja. Takvo ponašanje često je posljedica nepovoljnog socijalnog konteksta, nedostatka adekvatne roditeljske brige, obrazovnih propusta i utjecaja vršnjačkih grupa.

Posebno zabrinjavaju trendovi porasta maloljetničkog kriminaliteta u Bosni i Hercegovini, gdje se sve češće bilježe slučajevi udruživanja maloljetnika u kriminalne grupe, kao i činjenje teških krivičnih djela. Također, evidentan je problem recidivizma, što ukazuje na neefikasnost resocijalizacijskih mjera i potrebu za reformom sistema maloljetničkog pravosuđa. Pravni sistem Bosne i Hercegovine, uključujući entitetske i kantonalne nadležnosti, tretira maloljetničku delinkvenciju kroz posebne zakone koji su usklađeni s međunarodnim standardima zaštite prava

djece i maloljetnika. Ustav Bosne i Hercegovine ne sadrži posebne odredbe koje se tiču maloljetničkog pravosuđa, ali se ova oblast reguliše kroz krivične zakone entiteta, Brčko distrikta i odgovarajuće podzakonske akte (Strategija protiv maloljetničkog prestupništva u BiH⁴, 2006). U Federaciji Bosne i Hercegovine, Krivični zakon FBiH sadrži posebne odredbe o postupanju prema maloljetnicima koji su počinili krivična djela (Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine ("Sl. novine FBiH", br. 36/2003, 21/2004 - ispr., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016, 75/2017 i 31/2023). Također, Zakon o zaštiti i postupanju s djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku FBiH donesen je kao poseban pravni akt koji reguliše specifične mjere prema ovoj kategoriji počinitelaca (Zakon o zaštiti i postupanju s djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku FBiH ("Sl. novine FBiH", br. 7/2014 i 74/2020). Ovaj zakon predviđa alternativne sankcije, odgojne mjere i mjere resocijalizacije, s ciljem reintegracije maloljetnih počinitelaca u društvo, umjesto njihove represivne kaznene obrade. S druge strane, u Republici Srpskoj, maloljetnička delinkvencija je regulisana Krivičnim zakonikom RS, dok Brčko distrikt ima zaseban krivični zakon koji tretira ovu problematiku. Svi navedeni zakoni oslanjaju se na osnovne principe zaštite maloljetnika u skladu s međunarodnim konvencijama, uključujući Konvenciju o pravima djeteta Ujedinjenih nacija i Pekinška pravila koja postavljaju smjernice za pravosudni sistem u odnosu na maloljetne počinitelje (Konvencija o pravima djeteta Ujedinjenih nacija, 1989. , Pekinška pravila – UN Standardna minimalna pravila za postupanje s maloljetnicima u krivičnom pravnom sistemu, 1985.).

Institucionalni odgovor na maloljetničku delinkvenciju uključuje više aktera – pravosudne organe, centre za socijalni rad, obrazovne ustanove i nevladine organizacije. Naime, krajnji cilj je prevencija, koja se ostvaruje kroz sistem rane detekcije rizičnih ponašanja, edukativne programe i individualizirani pristup u tretmanu maloljetnih delinkvenata. U Federaciji Bosne i Hercegovine, sudovi imaju posebna odjeljenja za maloljetnike, gdje se primjenjuju edukativne i korektivne mjere umjesto klasičnih kazni zatvora. Također, centri za socijalni rad igraju značajnu ulogu u procesu resocijalizacije, kroz psihosocijalnu podršku i nadzor nad maloljetnicima. No, u konačnici možemo zaključiti da zakonodavni okvir maloljetničkog pravosuđa u BiH čine krivični zakoni i zakoni o krivičnom postupku BiH, Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta BiH, a danas možemo govoriti i o Zakonu o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku na entitetskim nivoima i nivou Brčko Distrikta BiH. Pored navedenih, pravni okvir za ovu oblast u BiH dopunjuju i zakonske odredbe o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata, zaštite porodica sa djecom, kao i zakoni o socijalnoj zaštiti.

3. NAJČEŠĆI FAKTORI MALOLJETNIČKE DELINKVENCije

Iz perspektive krivičnog prava, maloljetnički prestupnici podliježu specijaliziranim sankcijama koje su prilagođene njihovoj dobi i stepenu društvene opasnosti. S druge strane, kriminološke analize ističu kako faktori poput siromaštva, porodičnog okruženja, vršnjačkog utjecaja, obrazovnih mogućnosti i socijalne

isključenosti igraju skoro pa najvažniju ulogu u oblikovanju delinkventnog ponašanja. Naučno je utvrđeno da postoji mnogo razloga koji dovode do delinkventnog ponašanja djece i mladih među kojima se izdvajaju odrastanje u disfunkcionalnoj porodici, odrastanje uz samohrane roditelje, slab nadzor roditelja nad djecom, nedostatak emocionalne privrženosti djeteta sa porodicom, siromaštvo, zlostavljanje među vršnjacima i drugi (Bašić J, 2020). Prema tome, porodica se smatra temeljnim okruženjem za razvoj djeteta, a disfunkcionalne porodične strukture često se dovode u vezu s ranim oblicima delinkventnog ponašanja. Istraživanja pokazuju da djeca iz porodica s izraženim problemima, kao što su nasilje, zlostavljanje, zanemarivanje ili kriminalna prošlost roditelja, imaju veće šanse za stupanje na put kriminala (Mujanović E, 2020). Nedostatak roditeljskog nadzora jedan je od prediktora maloljetničke delinkvencije. Djeca koja odrastaju u okruženju gdje roditelji ne nadziru njihove aktivnosti, nemaju jasna pravila ponašanja ili ne pokazuju interes za njihov razvoj često traže alternative u vršnjačkim grupama koje mogu biti kriminalno orijentirane. Također, ekonomska situacija porodice igra značajnu ulogu. Siromaštvo i materijalna nesigurnost mogu dovesti do povećane frustracije kod mladih, što ih može usmjeriti prema kriminalnim aktivnostima kao sredstvu opstanka ili društvenog statusa. Djeca iz socijalno ugroženih porodica često imaju niže obrazovne ambicije, što dodatno povećava rizik od delinkventnog ponašanja (Dautbegović I, 2018).

Vršnjački pritisak jedan je od najvažnijih faktora u formiranju stavova i ponašanja mladih. U adolescenciji, kada mladi traže svoju društvenu ulogu i identitet, pripadnost grupi može igrati nepobitnu ulogu u oblikovanju njihovih vrijednosti i normi. Negativni utjecaj vršnjačkih grupa posebno je izražen u urbanim sredinama, gdje se mladi često okupljaju u neformalne grupe koje mogu razviti delinkventne obrasce ponašanja. Istraživanja pokazuju da se delinkvencija kod maloljetnika često javlja u grupnom kontekstu, pri čemu se kriminalne radnje poput krađa, nasilja i zloupotrebe droga javljaju kao dio grupne dinamike (Hadžibegović A, 2020). Dodatno, subkulture mladih koje promoviraju devijantne stilove života, poput delinkventnih bandi i kriminalnih organizacija, mogu potaknuti mlade na kriminalne aktivnosti. Ove subkulture često imaju vlastite norme i pravila koja su u suprotnosti s društveno prihvaćenim ponašanjem, a ulazak u takve grupe često znači odbacivanje društvenih vrijednosti i sukob sa zakonom.

Obrazovni sistem može igrati zaštitnu, ali i rizičnu ulogu u razvoju maloljetničke delinkvencije. S jedne strane, kvalitetno obrazovanje i podrška nastavnog osoblja mogu smanjiti rizik od kriminalnog ponašanja kod mladih, dok s druge strane neuspjeh u školi, loš akademski uspjeh i disciplina mogu povećati vjerovatnoću da mladi skrenu u delinkventne aktivnosti. Nasilje u školama, vršnjačko zlostavljanje i nedostatak discipline mogu doprinijeti antisocijalnim ponašanjima kod učenika. Mladi koji su izloženi nasilju u školskom okruženju često razvijaju agresivne reakcije i traže način da kompenziraju osjećaj ugroženosti, što ih može dovesti do kriminalnih aktivnosti (Kapić S, 2019). Škole koje ne nude adekvatne programe podrške i ne prepoznaju rane znakove delinkventnog ponašanja često gube mogućnost preventivnog djelovanja, čime se povećava broj mladih koji postaju kriminogene ličnosti.

Krivičnopravni sistem u Bosni i Hercegovini prepoznaje specifičnosti maloljetničke delinkvencije te nudi niz alternativnih sankcija koje imaju za cilj rehabilitaciju, a ne samo kažnjavanje. Prema Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine, maloljetnicima se izriču vaspitne preporuke, vaspitne mjere ili, u iznimnim slučajevima, maloljetnički zatvor. Vaspitne preporuke uključuju oblike društveno korisnog rada, pomirenje s oštećenim, obavezno pohađanje škole i specijalizirane tretmane, dok su vaspitne mjere usmjerene na pojačan nadzor i smještaj u specijalizirane ustanove. Cilj ovih mjera je spriječiti recidivizam i omogućiti reintegraciju maloljetnika u društvo. S druge strane, određene kaznene politike se kritiziraju zbog neadekvatnog rješavanja problema. Dugotrajni sudski procesi, nedovoljna primjena alternativnih mjera i preopterećenost socijalnih službi često rezultiraju neefikasnim tretmanom maloljetničke delinkvencije. No, ipak maloljetnička delinkvencija rezultat je kompleksne interakcije različitih faktora, uključujući porodično okruženje, utjecaj vršnjačkih grupa, obrazovne prilike i pravosudne odgovore. Kriminološka istraživanja jasno ukazuju da je prevencija u suzbijanju ovog fenomena, pri čemu je potrebno osigurati funkcionalne porodice, pozitivne društvene uzore, kvalitetno obrazovanje i efikasan kaznenopravni sistem. Reforma sistema maloljetničkog pravosuđa, zajedno s većim ulaganjem u obrazovne i socijalne programe, može doprinijeti smanjenju maloljetničke delinkvencije i osigurati bolje šanse za rehabilitaciju mladih prestupnika.

3.1. Siromaštvo kao temeljni faktor delinkvencije

Siromaštvo, vječiti motiv koji doprinosi pojavi delinkvencije, kako iz krivičnog, tako i iz kriminološkog aspekta. Ovaj fenomen se može analizirati kroz različite teorije koje objašnjavaju povezanost između socio-ekonomskih uvjeta i kriminalnog ponašanja. Krivično-pravni okvir tretira delinkvenciju kao kršenje zakona, dok kriminologija istražuje dublje uzroke i dinamiku kriminalnog ponašanja. Krivično pravo definiše delinkvenciju kao čin koji se protivi zakonima društva i za koji su predviđene sankcije (N. Srzentić, A. Stajić, Lj. Lazarević, 1990). Siromaštvo, kao stanje u kojem pojedinci ili grupe nemaju dovoljno sredstava za osnovnu egzistenciju, često je povezano s povećanom stopom kriminala, posebno s imovinskim deliktima poput krađe, pljačke i prevara. U mnogim slučajevima, siromašni ljudi mogu osjećati nužnost pribjegavanja nelegalnim sredstvima kako bi preživjeli ili poboljšali svoj životni standard.

Krivično-pravni sistem u tom kontekstu često postavlja pitanje odgovornosti počinitelja, no potrebno je uzeti u obzir socio-ekonomske faktore koji mogu oblikovati njihovo ponašanje. Iako siromaštvo samo po sebi ne opravdava kriminalne radnje, mnogi pravnici i sociologi smatraju da uvjeti života u siromaštvu mogu stvoriti uvjete u kojima je kriminal više prijemčiv. Na primjer, pojedinci koji nemaju pristup obrazovanju, zdravlju ili zaposlenju često razvijaju osjećaj beznađa, što ih može potaknuti na devijantno ponašanje (Currie, E, 1993). Dakle, siromaštvo postavlja osnovne okolnosti za počinjenje delikata, dok krivični zakon djeluje kao mehanizam kojim se te radnje sankcioniraju. S druge strane, primjerice kriminologija

istražuje uzroke kriminalnog ponašanja u širem društvenom kontekstu. Teorije kao što su teorija anomalije i teorija socijalne disorganizacije postavljaju siromaštvo kao centralni faktor u objašnjenju kriminalnih aktivnosti. Prema teoriji anomalije, kada društvo postavlja nerealna očekivanja u pogledu uspjeha i bogatstva, a siromašni ljudi nemaju sredstva za postizanje tih ciljeva, oni mogu pribjeći nelegalnim sredstvima da bi ostvarili svoje ciljeve (Merton, R. K, 1938). Dakle, siromaštvo se ne smatra samo stanjem siromaštva, već i uvjetima koji dovode do devijantnog ponašanja.

Teorija socijalne dezorganizacije, s druge strane, ukazuje na to da su siromašna područja obično pogođena niskim nivoom socijalne kohezije, slabom društvenom kontrolom i visokom stopom nezaposlenosti, što čini zajednicu sklonijom kriminalnim radnjama (Hasković E, 2025). U ovim zajednicama, individualni i kolektivni interesi mogu biti zanemareni, a mladi ljudi, koji odrastaju u takvim okolnostima, mogu razviti sklonost prema kriminalnim ponašanjima kao načinu izražavanja ili preživljavanja. Iako se krivični zakon fokusira na sankcioniranje devijantnih radnji, kriminologija pokušava razumjeti uzroke tih radnji u kontekstu šire društvene slike. Siromaštvo može biti ključni faktor koji povezuje ove dvije dimenzije. S jedne strane, siromašni pojedinci mogu biti kriminalizirani i procesuirani za djela koja su rezultat njihovih loših socio-ekonomskih uvjeta, dok s druge strane, kriminologija ukazuje na potrebu za preventivnim mjerama koje bi se bavile uzrocima siromaštva i društvene nejednakosti. U tom kontekstu, prevencija delinkvencije ne smije biti isključivo usmjerena na kazneni odgovor, već bi trebalo uključivati socijalnu politiku koja se bavi smanjenjem siromaštva, poboljšanjem obrazovanja, zapošljavanja i socijalne zaštite. U teoriji socijalne disorganizacije, na primjer, preporučuje se jačanje socijalne kohezije unutar zajednice, poticanje društvene kontrole i angažman na stvaranju povoljnijih uvjeta za život. Dakle, jasno je da siromaštvo kao temeljni faktor delinkvencije ima duboke korijene u oba aspekta — krivičnom i kriminološkom. I dok krivični zakon pruža okvir za sankcioniranje tih radnji, kriminologija naglašava važnost razumijevanja socijalnih uzroka i struktura koje omogućuju kriminal.

3.2. Porodični uslovi i njihova uloga u razvoju delinkventnog ponašanja

Porodica – mjesto odakle počinje sve. Ona je kao takva osnovna ćelija društva, prvi i najvažniji sistem podrške u životu svakog pojedinca. Kroz porodične odnose, dijete usvaja vrijednosti, norme i obrasce ponašanja koji će oblikovati njegovu ličnost i uticati na njegov razvoj. Međutim, kada su porodični uslovi narušeni, bilo kroz disfunkcionalne odnose, nasilje, zanemarivanje ili siromaštvo, povećava se rizik da dijete razvije sklonost ka devijantnom ponašanju. Siromaštvo se u tom kontekstu može smatrati nezaobilaznim faktorom koji doprinosi socijalnoj nestabilnosti porodice i stvara okruženje u kojem maloljetnička delinkvencija postaje vjerovatniji ishod. Siromaštvo ne utiče samo na materijalne uslove života, već i na psihosocijalno stanje porodice. Roditelji koji se svakodnevno bore za egzistenciju često su pod velikim stresom, što može dovesti do zanemarivanja emocionalnih i vaspitnih potreba djeteta. Djeca iz siromašnih porodica često žive u neadekvatnim stambenim

uslovima, bez osnovnih sredstava za obrazovanje i razvoj. Nedostatak knjiga, računara, pa čak i hrane, može ih učiniti sklonijima alternativnim načinima dolaženja do resursa – što ponekad uključuje kriminalne aktivnosti.

U porodicama koje se suočavaju s hroničnim siromaštvom, roditelji su često emocionalno i fizički odsutni zbog prekovremenog rada ili višestrukih poslova kako bi obezbijedili osnovne potrebe. U takvom okruženju, djeca mogu potražiti prihvaćenost i podršku izvan porodice, što ih može dovesti u kontakt s vršnjačkim grupama koje promovisu devijantna ponašanja. Mnogi mladi, osjećajući se odbačeno od društva, skloniji su uključivanju u delinkventne aktivnosti kako bi ostvarili osjećaj pripadnosti i moći. Pored materijalne oskudice, siromaštvo često donosi i druge porodične probleme – povećanu izloženost stresu, konflikte među roditeljima, pa čak i porodično nasilje. Djeca koja odrastaju u takvom okruženju mogu internalizovati nasilje kao legitiman način rješavanja problema, što ih može učiniti sklonima agresivnom ili kriminalnom ponašanju. Takođe, zanemarena djeca, koja ne dobijaju dovoljno pažnje i ljubavi, često pokušavaju privući pažnju na negativan način, kroz sukobe, bježanje od kuće, činjenje krivičnih djela kao što je krađa (Čl. 386 KZ FBiH, oštećenje tuđe stvari (Čl. 239 KZ FBiH), nasilničko ponašanje (Čl. 362 KZ FBiH), razbojništvo (Čl. 289 KZ FBiH)... Roditelji koji se bore sa siromaštvom često nemaju vremena ni resursa da pruže adekvatno obrazovanje i usmjerenje svojoj djeci. Bez jasnih granica i pravila, djeca su prepuštena sama sebi, a to može dovesti do razvoja problematičnog ponašanja. Ako dijete ne osjeća podršku i sigurnost unutar vlastite porodice, vrlo je vjerovatno da će ih tražiti na ulici, gdje se delinkvencija nerijetko doživljava kao sredstvo preživljavanja. Jedan od faktora koji povezuje siromaštvo i delinkvenciju jeste otežan pristup obrazovanju.

Obrazovanje je jedan od glavnih puteva izlaska iz začaranog kruga siromaštva, ali kada porodica ne može da priušti osnovne stvari poput knjiga, prevoza do škole ili pristupa dodatnim aktivnostima, djeca mogu izgubiti interes za učenje. Mnogi maloljetnici iz siromašnih porodica prerano napuštaju školu i okreću se ilegalnim načinima zarade, često kroz sitne krađe, džeparenje ili rad u sivoj ekonomiji. Pored toga, obrazovni sistem često ne nudi dovoljno podrške djeci iz ugroženih porodica. Ako škola ne uspije da prepozna znakove rizika i pruži adekvatnu pomoć, ti mladi ljudi mogu biti prepušteni sami sebi i društvenim uticajima koji ih vode ka kriminalu. Zatim još jedan od najznačajnijih faktora koji povećava rizik od maloljetničke delinkvencije jeste odrastanje u porodici u kojoj su roditelji skloni činjenju prekršaja ili krivičnih djela. Djeca uče kroz modelovanje ponašanja, pa ako odrastaju u okruženju u kojem su kriminalne aktivnosti normalizovane, veća je vjerovatnoća da će i sami krenuti istim putem. Roditelji koji su skloni delinkventnom ponašanju često imaju slabije razvijene roditeljske vještine, manji interes za obrazovanje i vaspitanje djeteta, te su skloni zanemarivanju ili čak podsticanju na devijantno ponašanje.

Kriminološka istraživanja pokazuju da postoji generacijski prenos kriminalnog ponašanja, što znači da djeca čiji su roditelji prekršioci zakona imaju znatno veću vjerovatnoću da i sami postanu delinkventi. To se može objasniti kroz nekoliko mehanizama (Sampson R. J., Laub J. H, 1993). Normalizacija kriminala – Ako dijete odrasta u kući gdje je kršenje zakona uobičajena pojava, ono može steći dojam da je

takvo ponašanje društveno prihvatljivo ili čak poželjno. Nedostatak pozitivnih uzora – U porodicama u kojima su roditelji često odsutni zbog zatvorskih kazni ili drugih kriminalnih aktivnosti, djeca nemaju stabilne uzore koji bi im pokazali kako da se nose s izazovima na legalan način. Ekonomski pritisak – Djeca u takvim porodicama mogu osjećati pritisak da doprinesu porodičnom budžetu kroz ilegalne aktivnosti, poput sitnih krađa, džeparenja ili prodaje narkotika. Društvena stigma – Djeca kriminalnih roditelja često su stigmatizovana u društvu, što može smanjiti njihove mogućnosti za normalan razvoj i povećati njihovu sklonost ka delinkvenciji.

3.3. Utjecaj socijalne okoline

Okruženje u kojem dijete odrasta može djelovati kao faktor zaštite ili, naprotiv, kao katalizator delinkventnog ponašanja. U zajednicama gdje su prisutni visoka stopa kriminala, siromaštvo, nasilje i nedostatak pozitivnih društvenih modela, mladi su skloniji razvoju devijantnog ponašanja. U kontekstu maloljetničke delinkvencije, teorija socijalne dezintegracije naglašava da u nestabilnim sredinama dolazi do slabljenja društvenih normi i kontrole, što omogućava kriminalno ponašanje. Drugim riječima, ako dijete svakodnevno svjedoči kriminalnim aktivnostima i vidi ih kao normalan način preživljavanja, ono će s većom vjerovatnoćom takve obrasce ponašanja internalizirati i ponavljati. Siromašne zajednice često karakterišu visoka stopa nezaposlenosti, loša infrastruktura, nedostatak obrazovnih mogućnosti i ograničeni društveni resursi. U takvim sredinama mladi se suočavaju s osjećajem besperspektivnosti, a kriminal postaje alternativa koja nudi "brza rješenja". Maloljetnici koji odrastaju u ovakvim uslovima često traže načine da brzo dođu do materijalnih dobara i društvenog statusa, što može uključivati sitne krađe, džeparenje, dilanje narkotika i nasilne zločine. Pored toga, siromaštvo nije samo ekonomski problem – ono stvara psihološki pritisak koji vodi ka frustraciji, osjećaju nepravde i socijalnoj isključenosti (Levak, D, 2019). Kada mladi vide da su društvene institucije nemoćne da im osiguraju osnovne životne uvjete, povećava se nepovjerenje prema sistemu, što može dodatno podstaći delinkventno ponašanje.

U savremenom društvu, mladi su izloženi ogromnom pritisku konzumerizma i nereálnim prikazima uspjeha. Mediji, društvene mreže i popularna kultura promoviraju ideju da je bogatstvo lako dostupno i da se može steći bez velikog truda – kroz kriminal, prevare ili sumnjive poslovne poduhvate. Posebno su osjetljive mlade osobe koje nemaju stabilne porodične odnose ili obrazovne ciljeve, jer im se čini da društvo nagrađuje one koji varaju sistem, a ne one koji slijede pravila. Hip-hop kultura, influencersi koji prikazuju luksuzne automobile i skupu odjeću, te filmovi koji glorifikuju kriminalne živote doprinose percepciji da su "brze pare" jedini način uspjeha. Mnogi maloljetnici žele taj "brzi život" i ne vide dugoročne posljedice kriminalnih aktivnosti. Nedostatak strpljenja i želja za instant uspjehom dovode ih u situacije u kojima donose loše odluke, često bez potpunog razumijevanja rizika. Savremene države ulažu značajne napore kako bi prevenirale maloljetničku delinkvenciju kroz različite strategije (Farrington D. P. Predicting Crim).

Kvalitetno obrazovanje omogućava mladima da vide alternative kriminalu i steknu vještine potrebne za legalnu zaradu. Mnogi programi uključuju mentorstvo i podršku mladima koji dolaze iz rizičnih sredina. Sportski i kulturni programi – Organizacija besplatnih sportskih aktivnosti, umjetničkih radionica i drugih oblika angažmana pomaže mladima da razviju pozitivne obrasce ponašanja i pronađu zdrave uzore. Ekonomske inicijative – Stvaranje radnih mjesta za mlade i finansijska podrška za preduzetništvo mogu smanjiti potrebu za kriminalnim aktivnostima. Rehabilitacija i resocijalizacija – Umjesto stroge represije, moderna društva sve više ulažu u programe rehabilitacije koji maloljetnicima pružaju drugu šansu i pomažu im da se reintegrišu u društvo. Strateški pristup policije – Policijske strategije sve više uključuju preventivne mjere, poput rada s lokalnim zajednicama, uspostavljanja odnosa povjerenja s mladima i intervencija u ranim fazama devijantnog ponašanja.

4. POSLJEDICE MALOLJETNIČKE DELINKVENCije

Maloljetnička delinkvencija i naročito maloljetnički kriminal kao njen najteži oblik, veoma je stara pojava evidentna u svim do sada poznatim društvima. Iako su uzroci maloljetničke delinkvencije višestruki, siromaštvo se nameće kao jedan od ključnih faktora koji oblikuju životne okolnosti mladih prestupnika. U takvom kontekstu, suočavanje sa siromaštvom ne samo da otežava rehabilitaciju maloljetnih delinkvenata, već i povećava rizik od njihove recidivnosti. Sa krivičnogpravnog aspekta, maloljetni počinioци krivičnih djela podliježu posebnom režimu odgovornosti, koji se razlikuje od onog za punoljetne osobe. Krivični sistem obično nastoji pronaći ravnotežu između sankcionisanja i resocijalizacije, uzimajući u obzir specifične okolnosti u kojima su maloljetnici odrastali. Međutim, bez obzira na prilagođene mjere, evidentiranje u pravosudnim evidencijama može dugoročno utjecati na budućnost mladih prestupnika, otežavajući im pristup obrazovanju i zaposlenju, čime se dodatno pojačava začarani krug siromaštva i kriminala. Pored toga, maloljetnički kriminal često vodi ka progresiji ka težim oblicima prestupništva u odrasloj dobi. Ukoliko društvo i institucije ne prepoznaju potrebu za ranim intervencijama, postoji velika vjerovatnoća da će se maloljetni prestupnici, u nedostatku drugih mogućnosti, ponovo vratiti kriminalnim aktivnostima.

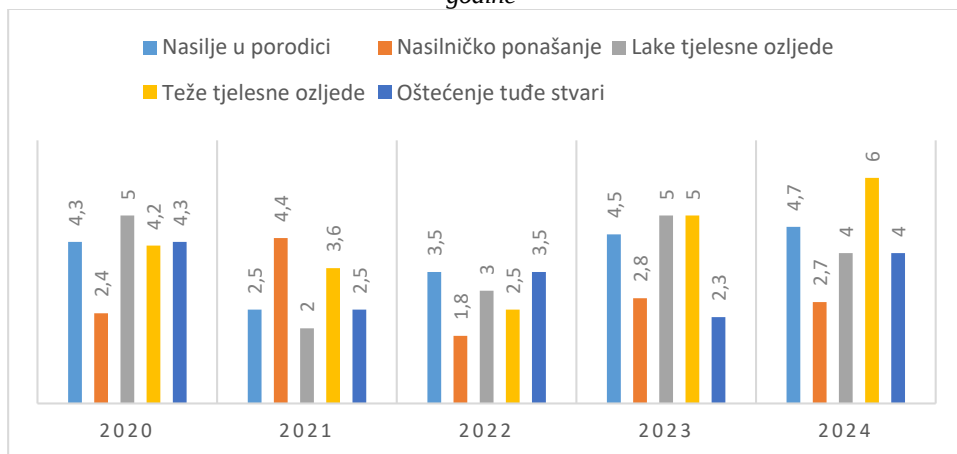
Krivično zakonodavstvo stoga ima dvostruku ulogu: s jedne strane, ono nastoji zaštititi društvo od delinkventnog ponašanja, dok s druge treba omogućiti pravilan razvoj maloljetnika i njihovo vraćanje u društveno prihvatljive tokove. Društvene posljedice maloljetničke delinkvencije osjećaju se na više nivoa. Prije svega, kriminalno ponašanje mladih doprinosi opštoj nesigurnosti u zajednici, stvarajući atmosferu straha i nepovjerenja. Nadalje, finansijski teret koji društvo snosi zbog zbrinjavanja i tretmana maloljetnih prestupnika, uključujući sudske postupke, zatvorske alternative i programe rehabilitacije, predstavlja dodatni izazov za ekonomski osjetljive zajednice. Siromaštvo, koje je često uzrok delinkventnog ponašanja, postaje i prepreka njegovom suzbijanju. Djeca koja odrastaju u porodicama s niskim prihodima nerijetko nemaju pristup adekvatnom obrazovanju, podršci ili pozitivnim uzorima, što smanjuje njihove šanse za izlazak iz začaranog kruga

kriminala.. Također, maloljetnici iz siromašnih slojeva često doživljavaju stigmatizaciju u društvu, što dodatno otežava njihovu reintegraciju. Umjesto da dobiju priliku za novi početak, mnogi bivši delinkventi suočavaju se s marginalizacijom, što ih može ponovo gurnuti u kriminalne aktivnosti.

4.1. Analiza događaja s obilježjima krivičnog djela u kojima su učestovala maloljetna lica u periodu od 2020.-2024.godine

Analizom maloljetničkog kriminaliteta u ovom slučaju dostupnih podataka Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo (područje jedne općine ovog kantona, općine Ilijaš), uz pregled statističkih podataka prikupljenih tokom četverogodišnjeg perioda, nastoji se pružiti uvid u učestalost i strukturu ovih krivičnih djela.

Grafikon 1: Pregled značajnijih krivičnih djela protiv imovine u periodu 2020. – 2024. godine

Izvor: Obrada podataka autora

Analiza ovih podataka pokazuje da se stopa maloljetničkog nasilja, bilo u porodici ili kroz nasilničko ponašanje, te teške tjelesne ozljede, u prosjeku povećava u periodu od 2020. do 2024. godine, što upućuje na potrebu za boljom prevencijom i intervencijama u ovoj oblasti. Također, primjetni su periodični padovi i skokovi u određenim vrstama delikata, što može biti rezultat promjena u zakonodavstvu, preventivnim programima ili prijavama samih građana. Važno je naglasiti da su maloljetnici počinioci, saučesnici, pomagači i podstrekači i u drugim krivičnim djelima kao što su krađa, teška krađa, neovlaštena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga, razbojništvo, ubistvo i sl...

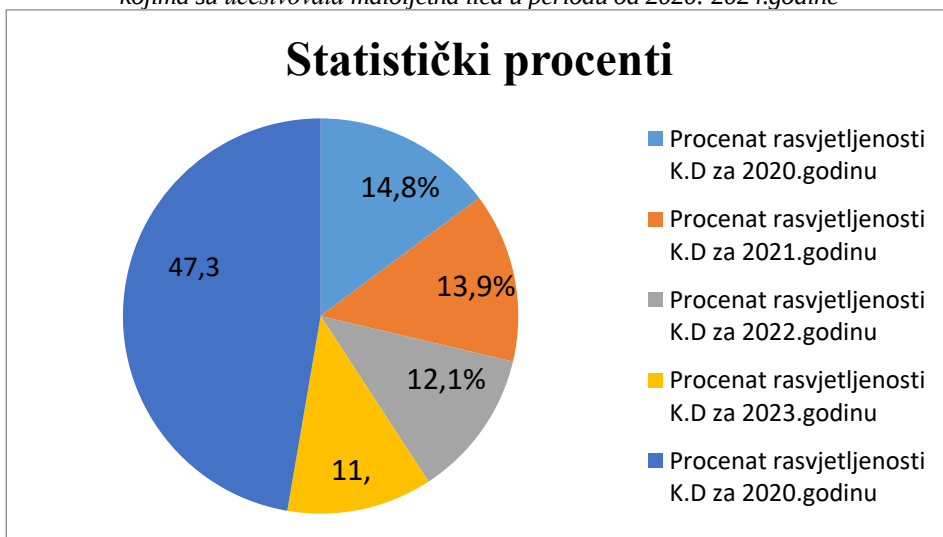
Tabela 1: Struktura događaja sa obilježjem krivičnog djela u kojima su učestvovala maloljetna lica 2020. – 2024. godine

Događaj sa obilježjem krivičnog djela	2020. godina	2021. godina	2022. godina	2023. godina	2024. godina	UKUPNO
Izazivanje narodnosne, rasne i vjerske mržnje, razdora ili netrepeljivosti	0	1	0	0	0	1
Ubistvo	0	0	2	0	0	2
Ubistvo u pokušaju	1	0	1	1	3	6
Ubistvo u saučiniteljstvu	0	1	0	0	0	1
Teška tjelesna ozljeda	1	7	9	5	9	31
Lahka tjelesna ozljeda	4	7	13	8	9	41
Učestvovanje u tuči	1	0	0	0	2	3
Ugrožavanje sigurnosti	1	2	3	4	142	152
Neovlašćeno optičko snimanje	0	0	0	0	1	1
Silovanje	0	0	0	2	0	2
Spolni odnošaj s djetetom	2	1	0	0	1	4
Iskorišćavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije	0	0	1	0	0	1
Nasilje u porodici	3	1	1	3	2	10
Nepostupanje po zdravstvenim propisima za vrijeme epidemije	0	1	0	0	0	1
Neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga	0	1	0	1	0	2
Posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga	7	5	3	1	0	16
Krađa	3	2	0	3	4	12
Teška krađa	8	4	0	0	4	16
Teška krađa u pokušaju	1	1	1	0	0	3
Teška krađa na naročito opasan ili naročito drzak način	11	1	1	2	1	16
Razbojništvo	10	6	7	10	6	39
Razbojništvo u pokušaju	1	1	0	0	2	4
Utaja	0	0	0	0	1	1
Oštećenje tuđe stvari	2	3	1	2	6	14
Izazivanje opće opasnosti	0	0	1	3	2	6
Teška krivična djela protiv opće sigurnosti ljudi i imovine	0	1	1	0	0	2
Teška krivična djela protiv sigurnosti javnog prometa	0	1	1	3	1	6
Neprijavljivanje pripremanja krivičnog djela	0	0	0	0	6	6
Neukazivanje pomoći osobi ozlijeđenoj u prometnoj nezgodi	0	1	0	0	0	1
Udruživanje radi činjenja krivičnog djela	0	0	2	0	0	2
Lažno prijavljivanje	2	2	0	0	1	5

Napad na službenu osobu u vršenju poslova sigurnosti	1	1	1	0	0	3
Nasilničko ponašanje	6	9	5	4	7	31
ZONDINOIM	1	2	0	1	1	5
UKUPNO	66	62	54	53	211	446

Izvor: Obrada podataka autora

Grafikon 2: Procenat otkrivenih i razjašnjenih događaja sa obilježjem krivičnog djela u kojima su učestvovala maloljetna lica u periodu od 2020.-2024.godine

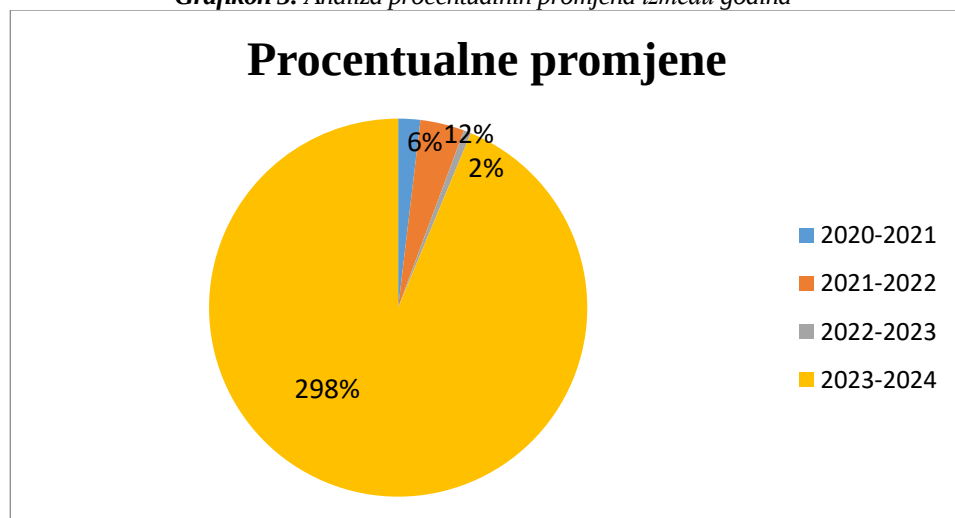
Izvor: Obrada podataka autora

Analizirali smo podatke o događajima sa obilježjem krivičnog djela u razdoblju od 2020. do 2024. godine. Ovi podaci obuhvataju različite vrste krivičnih djela koja su se dogodila tokom tih godina, uključujući ubistva, teške tjelesne ozljede, krađe, razbojništva, nasilje u porodici i brojna druga krivična djela. Podaci za svaku godinu pokazuju promjene u broju prijavljenih slučajeva različitih krivičnih djela. Na primjer, u 2020. godini zabilježen je značajan broj prijava u odnosu na druge godine, dok je u 2024. godini došlo do izraženog povećanja broja prijava. Uzimajući u obzir događaje sa obilježjem krivičnog djela u godinama koje su obrađene, dolazimo do zaključka da se tokom analiziranog perioda može uočiti određeni trend u učestalosti određenih vrsta krivičnih djela. Na primjer, dok su neka djela, poput nasilja u porodici i razbojništava, bila prisutna u gotovo svim godinama, neka su imala fluktuacije u učestalosti, dok je u 2024. godini došlo do značajnog porasta ukupnog broja prijava. Ova kretanja mogu ukazivati na promjene u društvenoj dinamici, sigurnosnoj situaciji ili specifičnim društvenim izazovima koji su utjecali na povećanje ili smanjenje određenih vrsta kriminalnih aktivnosti.

Ukupan broj razjašnjenih krivičnih djela za 2020. godinu iznosio je 66. Ovakav ishod i broj ukazuje na određeni nivo aktivnosti u procesu razjašnjavanja kriminalnih slučajeva, no usporedba s kasnijim godinama pokazuje određene

promjene u učinkovitosti i broju razjašnjenih slučajeva. S obzirom na podatke, 2020. godina predstavlja početnu tačku koja će biti korisna za analizu u kontekstu promjena u narednim godinama. Za 2021. godinu ukupan broj razjašnjenih krivičnih djela smanjuje se na 62, što predstavlja pad od oko 6% u odnosu na prethodnu godinu (66). Za 2022. godinu broj razjašnjenih djela dodatno opada na 54, što predstavlja još jedan pad od oko 12% u odnosu na prethodnu godinu (62). Ako se uporedi sa godinama prije 2022., jasno je da je došlo do smanjenja u uspješnosti razjašnjenja, što može biti rezultat i promjena u metodama istraživanja. U 2023. godini, broj razjašnjenih djela ponovo opada na 53, što je pad od otprilike 2% u odnosu na 2022. godinu (54).. Iako se opadajući trend nastavlja, promjena u relativnom broju nije velika, što može značiti da su institucije bile u mogućnosti da održavaju stabilan rad uprkos izazovima, ali bez velikih pomaka u smanjenju broja nerazjašnjenih slučajeva. Za 2024. godinu, broj razjašnjenih djela drastično raste na 211, što je porast od čak 298% u odnosu na 2023. godinu (53).

Grafikon 3: Analiza procentualnih promjena između godina

Izvor: Obrada podataka autora

Ova analiza pokazuje da je u periodu od 2020. do 2024. godine došlo do značajnih fluktuacija u broju razjašnjenih krivičnih djela. Iako su prve tri godine pokazale trend opadanja u broju razjašnjenih slučajeva, 2024. godina je zabilježila izuzetan porast, što je možda rezultat povećanja resursa, novih strategija ili promjena u pravnoj i sigurnosnoj politici.

Analiza procentualnih promjena između godina se posmatra na sljedeći način:
2020-2021 - Pad od 6% u broju razjašnjenih slučajeva.

2021-2022 - Pad od 12%, što ukazuje na jači pad u učinkovitosti razjašnjavanja u ovoj godini.

2022-2023 - Pad od 2%, što je manji pad, ali ukazuje da broj razjašnjenih slučajeva i dalje opada.

2023-2024 - Skok od 298%, što je drastičan porast, a može se objasniti boljim pristupima, većom efikasnošću i/ili promjenama u organizaciji rada.

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Analizom maloljetničkog kriminaliteta na području Kantona Sarajevo, uzimajući u obzir statističke podatke prikupljene tokom perioda od 2020. do 2024. godine, istražena je učestalost pojave krivičnih djela i stepen razjašnjavanja krivičnih djela koja su počinili maloljetnici. Korištenjem dostupnih podataka Ministarstva unutrašnjih poslova, istraživanje nudi uvid u specifične promjene i izazove s kojima se suočava lokalna zajednica, a također ukazuje na potrebu za poboljšanjem preventivnih mjera i strategija koje se odnose na maloljetnički kriminal. Iz analize podataka, uključujući pregled raznih vrsta krivičnih djela, uočeni su značajni fluktuirajući trendovi u učestalosti maloljetničkog kriminala kroz razdoblje od 2020. do 2024. godine. Osim što su maloljetnici bili uključeni u ozbiljna djela poput ubistava, pokušaja ubistava, razbojništava, teških krađa i nasilja u porodici, također su evidentirani i trendovi u vezi sa seksualnim deliktima, kao i neovlaštenom proizvodnjom i distribucijom opojnih droga.

U 2020. godini, ukupan broj razjašnjenih krivičnih djela iznosio je 66, što je pokazatelj aktivnosti u istražnim postupcima, no od tada se uočava smanjenje broja razjašnjenih slučajeva u narednim godinama. U 2021. godini broj razjašnjenih djela opao je na 62, što predstavlja pad od 6%, dok je u 2022. godini došlo do daljnjeg smanjenja na 54, što je pad od 12% u odnosu na prethodnu godinu. Ovaj pad, zajedno s opadajućim trendom iz 2023. godine (53 razjašnjena djela), može ukazivati na izazove u metodama istraživanja i potencijalne promjene u zakonodavnom okviru ili preventivnim strategijama. Međutim, iznenađujući porast broja razjašnjenih slučajeva zabilježen je u 2024. godini, kada je broj razjašnjenih djela porastao na 211, što predstavlja drastičan porast od 298% u odnosu na 2023. godinu. Ovaj porast može se objasniti boljim pristupom u istražnim metodama, povećanim resursima ili efikasnijim strategijama prevencije i intervencije u maloljetničkom kriminalu.

Pored samih brojki, analiza strukture krivičnih djela u kojima su učestvovali maloljetnici pokazuje da su maloljetnici najčešće bili povezani sa krađama, teškim krađama, razbojništvima, nasiljem u porodici i nasilničkim ponašanjem. Također, evidentiran je porast broja prijava u slučajevima koji uključuju nasilje u porodici, što ukazuje na rastuću zabrinutost u vezi sa maloljetničkim nasiljem u domaćinstvima. Grafikon 1 i Tabela 1 pružaju detaljan uvid u broj krivičnih djela prema vrstama, kao i broj maloljetnika koji su bili povezani s tim djelima kroz četiri godine istraživanja. Ovi podaci također pokazuju da je maloljetnički kriminal, iako prisutan u gotovo svim godinama, doživio određene varijacije koje mogu biti rezultat promjena u zakonodavnim i preventivnim pristupima ili čak promjena u društvenoj dinamici.

Za dodatnu analizu, Grafikon 2 prikazuje procenat otkrivenih i razjašnjenih slučajeva maloljetničkog kriminala u razdoblju od 2020. do 2024. godine, dok Grafikon 3 ilustrira procentualne promjene između godina, što omogućava jasnije sagledavanje trenda u razjašnjenju ovih djela. U suštini, iako su prve tri godine

pokazale opadanje u broju razjašnjenih slučajeva, značajan porast u 2024. godini otkriva potencijal za unapređenje istražnih metoda i interventnih strategija. Ipak, ovakvi rezultati također ukazuju na potrebu za dubljim i sustavnijim analizama koje će omogućiti prepoznavanje uzroka i rješenja za smanjenje maloljetničkog kriminala i nasilja.

6. ZAKLJUČAK

Maloljetnička delinkvencija u savremenim društvima predstavlja ozbiljan izazov za pravosudne i kriminalističke institucije, koji zahtijeva sistemski pristup. Analizirajući faktore koji uzrokuju maloljetnički kriminal, može se uočiti da su osnovni uzroci socijalni, ekonomski i psihološki, a u velikoj mjeri oblikuju i obiteljski uvjeti, obrazovni sistem i okolna društvena dinamika. U tom kontekstu, maloljetnici koji postaju delinkventni, često ne razumiju ili nisu dovoljno razvili kritičku svijest o posljedicama svojih djela. Mladi ljudi, koji se još uvijek nalaze u fazi formiranja svojih vrijednosti i životnih stavova, podložni su lakšim manipulacijama i brzopletim odlukama, što ih čini skloni kriminalnom ponašanju. Kroz analizu maloljetničke delinkvencije, ne može se zanemariti značaj porodičnih, siromašnih uslova i socijalnog okruženja, jer često upravo u takvim uvjetima dolazi do radikalizacije i sklonosti ka različitim oblicima delikvencije.

U mnogim slučajevima, maloljetnici koji dolaze iz socijalno ugroženih sredina, gdje postoji nedostatak adekvatne roditeljske brige, obrazovnih institucija i pozitivnih uzora, lakše skliznu u kriminalne aktivnosti kao oblik bijega od stvarnih životnih problema. Takođe, posebno je zabrinjavajuće to što su u BiH evidentirani trendovi udruživanja maloljetnika u organizirane kriminalne grupe, što podrazumijeva ne samo individualne, već i kolektivne oblike devijantnog ponašanja. Ovaj oblik delinkvencije, u kojem maloljetnici prepoznaju grupnu podršku i motivaciju, dodatno komplicira pristup prevenciji i rehabilitaciji. S obzirom na to da maloljetnici nisu u potpunosti razvili sposobnost kritičkog razmišljanja i prepoznavanja dugoročnih posljedica svojih postupaka, ključno je da pravosudni sistem prepozna specifičnosti ove kategorije i pruži im odgovarajuće zaštitne mehanizme, ali i mjere koje će omogućiti njihovu reintegraciju u društvo.

Postupanje prema maloljetnicima ne smije biti samo kažnjavanje, već i pružanje prilika za resocijalizaciju kroz obrazovanje, psihološku pomoć i obiteljsku terapiju. Samo kroz rehabilitaciju i reintegraciju moguće je smanjiti recidivizam, koji se pokazuje kao sveprisutni problem unutar ovog segmenta kriminala. Takođe, bitno je spomenuti da sistem krivičnog pravosuđa za maloljetnike treba biti fleksibilniji i specifično dizajniran kako bi se mogao nositi s različitim oblicima maloljetničke delinkvencije. U okviru postojećih zakonskih rješenja, potrebno je dodatno naglasiti prevenciju, jer će samo pravovremenim prepoznavanjem rizika, ali i aktivnim sudjelovanjem svih društvenih faktora, biti moguće spriječiti daljnje eskaliranje problema. U tom procesu, ključnu ulogu imaju i socijalne, obrazovne i preventivne institucije koje bi trebale implementirati programe usmjerene na smanjenje siromaštva, obrazovnu podršku i zdravu socijalizaciju. Prema tome, maloljetnička

delinkvencija mora se sagledavati kroz multidisciplinarni pristup koji povezuje kriminalističke analize, pravne mjere i socijalne politike, a sve s ciljem prevencije, rehabilitacije i reintegracije mladih ljudi u društvo. Ovakav pristup daje šansu maloljetnicima da prepoznaju pogrešne izbore, steknu odgovorne životne stavove i postanu produktivni članovi zajednice, čime se dugoročno smanjuje kriminalitet i društvene tenzije.

Literatura

- Bašić J. Prevencija istraživanja i prevencije prakse, 6. naučni skup Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta, 2020, Zagreb, <https://fjn.unsa.ba/b/wp-content/uploads/2021/02/RIZICNI-I-ZASTITNI-FAKTORI-U-POJAVI-MALOLJETNICKE-DE-LINKVENCije.pdf>.
- Currie, E. The Social Costs of Poverty: An Analysis of the Link Between Poverty and Crime. *Social Problems*, 40(2), 1993.
- Cullen FT, Johnson CL, Nagin DS. Zatvori ne smanjuju recidivizam: visoka cijena ignoriranja nauke. *Zločin i pravda*. 2017; 47(1): 27-73.
- Dautbegović I. Maloljetnička delinkvencija u Bosni i Hercegovini: Uzroci i prevencija. Sarajevo: Fakultet kriminalističkih nauka; 2018.
- Farrington D. P. Predicting Crime: The Development of Antisocial Behavior from Childhood to Adulthood. *Crime and Justice*, 24.
- Gendreau, P. The Principles of Effective Correctional Intervention. *Criminal Justice and Behavior*, 23(1), 1996.
- Gurda V, Starosne granice krivično-pravnog maloljetstva u uporednom pravu, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 41, br. 3, 2020.
- Hadžibegović A. Kriminologija maloljetničkog prestupništva. Mostar: Pravni fakultet Univerziteta "Džemal Bijedić"; 2020.
- Hasković E. Testiranje teorije socijalne dezintegracije u svjetlu bosanskohercegovačke zbilje – kriminološki i sigurnosni diskurs, Društvena i tehnička istraživanja, Izvorni naučni članak: <https://www.ceps.edu.ba/Files/DIT/Godina%204%20Broj%201/3.pdf?ver=1>.
- Kapić S. Utjecaj školskog nasilja na razvoj delinkventnog ponašanja kod mladih. Tuzla: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet; 2019., prilagođeno.
- Krivični zakon Bosne i Hercegovine, ("Sl. glasnik BiH", br. 3/2003, 32/2003 - ispr., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015, 35/2018, 46/2021, 31/2023 i 47/2023) član 77.
- Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine ("Sl. novine FBiH", br. 36/2003, 21/2004 - ispr., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016, 75/2017 i 31/2023).
- Lipsey MW. The Effectiveness of Correctional Rehabilitation: A Review of Systematic Reviews. *Annual Review of Law and Social Science*. 2009; 5: 297-320.
- Matić O. Ispitivanje ličnosti maloljetnika kao osnov za određivanje vaspitne mere i mera tretmana u VP domovima (Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, 1974).
- Merton RK. Social Structure and Anomie. *American Sociological Review*. 1938; 3(5): 672-682.
- Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, Strategija protiv maloljetničkog prestupništva u BiH, 2006.
- Mujanović E. Pravosudni sistem i maloljetnička delinkvencija: Analiza sudske prakse. Zenica: Institut za pravna istraživanja; 2021.
- Sampson R. J., Laub J. H. Zločin u nastajanju: putevi i prekretnice kroz život. Harvard University Press, 1993.
- Sijerčić-Čolić H. Krivično-procesno pravo, Pravni fakultet univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2008.
- Siegel LJ, Welsh BC. Juvenile Delinquency: Theory, Practice, and Law. Cengage Learning, 2018.
- Šehović Pavić S. Pravni okvir kojim je reguliran problemi maloljetničke delinkvencije u Bosni i Hercegovini, <https://www.prf.unze.ba/Docs/Anali/Anali26god13/10.pdf>
- Zakon o zaštiti i postupanju s djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku FBiH ("Sl. novine FBiH", br. 7/2014 i 74/2020).
- Zakon o zaštiti i postupanju s djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku FBiH ("Sl. novine FBiH", br. 7/2014 i 74/2020)

CAUSES AND CONSEQUENCES OF JUVENILE DELIVERANCE

Summary: *The topic of this research concerns the criminal justice aspects of the causes and consequences of juvenile delinquency and poverty in the Ilijaš municipality, in the period from 2020 to 2024. The research focuses on the analysis of criminal offenses in which minors participated. Important causes of delinquency among minors include poverty, lack of educational and social resources, and family problems such as abuse, neglect, and criminalization of parents. The research also explores how poverty, as a social factor, has a significant impact on the increase in the crime rate among minors. Minors who grow up in poor environments, where resources for education, health, and social care are limited, more often become prone to criminal acts, looking for ways to survive and escape their social inequality. Special attention is also paid to the legislative framework in Bosnia and Herzegovina that treats juvenile delinquency, with an emphasis on the specific provisions of the Law on the Protection and Treatment of Minors in Criminal Procedure, which allow for alternative sentencing measures and the rehabilitation of minors.*

Keywords: *juvenile delinquency, poverty, rehabilitation, legislative framework, social support, alternative measures.*